

Plany prokreacyjne kobiet

20 lat Fundacji CBOS 1997–2017

Od 11 kwietnia 1997 r., od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, **CBOS DZIAŁA JAKO FUNDACJA.**

Dwadzieścia lat w życiu politycznym, społecznym i w życiu fundacji to dużo. Wiele się przez ten czas zdarzyło.

CBOS ZREALIZOWAŁ

836

badań

REZULTATY BADAŃ STATUTOWYCH UDOSTĘPNILIŚMY
SPOŁECZEŃSTWU, MEDIOM, INSTYTUCJOM PUBLICZNYM
I ORGANOM PAŃSTWOWYM W POSTACI

3735

komunikatów

PRACOWAŁO DLA NAS

3600

ankieterów

PRZEBADALIŚMY PONAD

1 000 000

respondentów

Naszemu czytelnikom, naszym respondentom i sobie życzymy kolejnych lat owocnych i inspirujących badań, upowszechniania płynącej z nich wiedzy o społeczeństwie, a także popularyzacji dorobku fundacji CBOS.

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Po czterech latach przerwy powróciliśmy w naszych badaniach¹ do problematyki planów prokreacyjnych kobiet. W okresie dzielącym oba pomiary wprowadzonych zostało wiele rozwiązań z zakresu polityki prorodzinnej, wspierających rodziny z dziećmi, w tym m.in. urlopy rodzicielskie, świadczenie rodzicielskie, Karta Dużej Rodziny, zmiana ulg podatkowych na dzieci, mechanizm „złotówka za złotówkę” w progach dochodowych uprawniających do świadczeń, a także program „Rodzina 500 plus”.

W tym czasie poprawiła się również sytuacja gospodarcza, a zwłaszcza, co szczególnie istotne, sytuacja na rynku pracy. Obecnie stopa bezrobocia jest najniższa od ponad dwudziestu lat², co – jak wynika z wielu analiz – nie pozostaje bez znaczenia dla planów i zamierzeń prokreacyjnych. Niektóre z nich wskazują, że w czasach lepszej koniunktury gospodarczej mamy do czynienia z realizacją odroczonej planów prokreacyjnych.

W ostatnich czterech latach w zasadzie nie zmienił się odsetek kobiet w wieku 18–45 lat planujących potomstwo. Obecnie takie zamierzenia ma 41% respondentek (wówczas 40%), przy czym 25% planuje je zrealizować w ciągu najbliższych 3–4 lat, pozostałe zaś w dalszej perspektywie. Należy zaznaczyć, że cztery lata temu nie pytaliśmy o plany krótkookresowe.

Z analiz zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że plany prokreacyjne kobiet ściśle zależą od ich wieku oraz liczby posiadanych dzieci. Większość bezdzietnych kobiet planuje potomstwo (78%), mniej niż co druga mająca jedno dziecko ma takie plany (45%) i jedynie co dziesiąta mająca dwójkę dzieci. Kobiety mające troje dzieci sporadycznie deklarują zamiar powiększenia rodziny (4%).

TABELA 1

KOBIECY W WIEKU 18–45 LAT (N=900)			
Liczba posiadanych dzieci	planujące potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat	planujące potomstwo w dalszej perspektywie	nieplanujące potomstwa
	w procentach		
0	41	37	22
1 dziecko	37	8	55
2 dzieci	7	3	90
3 dzieci i więcej	4	0	96

¹ W komunikacie wykorzystano zagregowane dane z czterech kolejnych tegorocznych badań „Aktualne problemy i wydarzenia” przeprowadzonych na reprezentatywnych próbach losowych dorosłych mieszkańców Polski w dniach: 2–9 marca, 30 marca – 6 kwietnia, 5–14 maja i 1–8 czerwca. W tych próbach łączna liczebność kobiet w wieku 18–45 lat wynosiła 900.

² W styczniu 2013 roku, gdy realizowane było poprzednie badanie, stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 14,2%, natomiast w czerwcu 2017 roku – 7,1%.

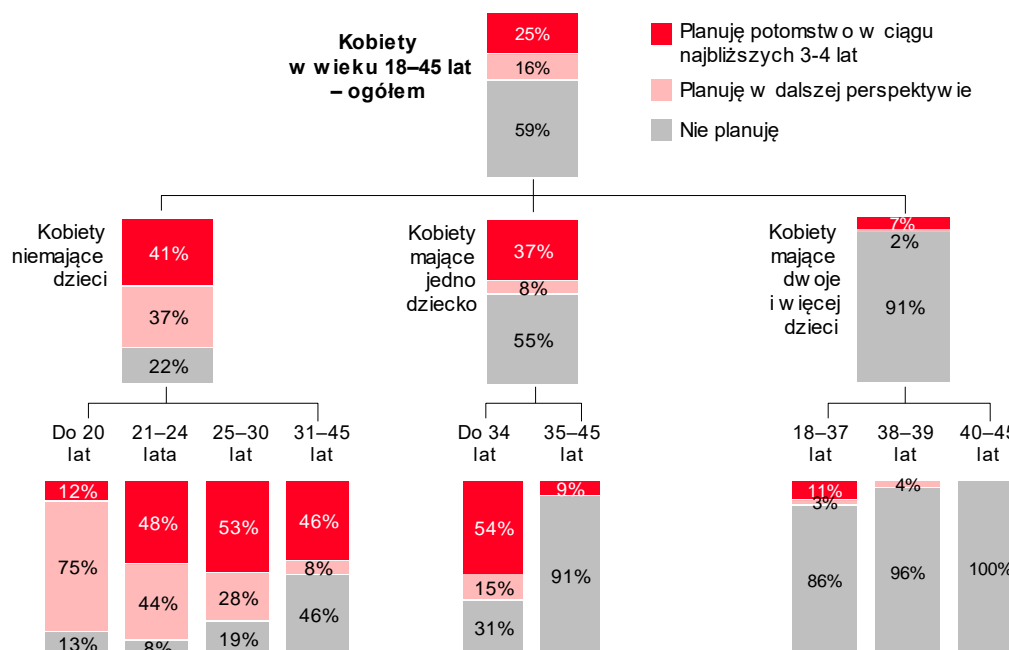
Odsetek kobiet planujących potomstwo spada wraz z wiekiem. Ogromna większość respondentek od 18 do 24 roku życia (84%) i ponad połowa mających od 25 do 34 lat (52%) planuje w przyszłości potomstwo. Wśród tych, które ukończyły 35 rok życia, plany powiększenia rodziny deklaruje co dziesiąta.

TABELA 2

KOBIECY W WIEKU 18–45 LAT (N=900)			
Wiek	planujące potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat	planujące potomstwo w dalszej perspektywie	nieplanujące potomstwa
	w procentach		
18–24 lata	29	55	16
25–34 lata	41	11	48
35–45 lat	9	1	90

CBOS

RYS. 1. Plany prokreacyjne kobiet

Uwzględniając łączny wpływ wieku i liczby posiadanych dzieci można zauważyć, że potomstwo planuje ogromna większość bezdzietnych kobiet mających nie więcej niż 30 lat i mniej więcej połowa powyżej 30 roku życia.

Kobiety mające jedno dziecko, które nie skończyły jeszcze 35 lat, w większości mają zamierzenia prokreacyjne, natomiast po osiągnięciu tego wieku odsetek planujących potomstwo znacząco spada. Matki co najmniej dwójki dzieci relatywnie rzadko decydują się na powiększenie rodziny, choć pod tym względem wyróżnia się grupa kobiet poniżej 38 roku życia, z których co siódma myśli o kolejnym dziecku.

Krótkoterminowe plany prokreacyjne najczęściej deklarują kobiety poniżej 35 roku życia mające jedno dziecko (54%) oraz bezdzietne w wieku 25–30 lat (53%), choć bezdzietne trochę młodsze (w wieku 21–24 lata), a także trochę starsze (powyżej 30 roku życia) zamierzenia takie formułują niewiele rzadziej (odpowiednio: 48% i 46%).

TABELA 3

KOBIECY W WIEKU 18–45 LAT (N=900)			
	planujące potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat	planujące potomstwo w dalszej perspektywie	nieplanujące potomstwa
	w procentach		
Miejsce zamieszkania			
Wieś	26	16	59
Miasto do 19 999	24	11	65
20 000 – 99 999	22	20	58
100 000 – 499 999	28	17	55
500 000 i więcej mieszkańców	32	15	53
Wykształcenie			
Podstawowe / gimnazjalne	13	43	44
Zasadnicze zawodowe	13	5	83
Średnie	24	19	57
Wyższe	33	12	55
Ocena własnych warunków materialnych			
Złe / średnie	20	17	63
Dobre	28	16	56
Wiek najmłodszego dziecka			
5 lat i więcej	9	2	89
4 lata i mniej	29	8	63
Praca zarobkowa			
Tak	27	9	64
Nie	23	28	49
Związek formalny lub nieformalny			
Tak	28	10	62
Nie	17	37	46

Biorąc pod uwagę inne charakterystyki społeczno-demograficzne można zauważyć, że krótkookresowe plany prokreacyjne częściej niż pozostałe deklarują absolwentki wyższych uczelni (33%), respondentki zadowolone z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych (28%), ankietowane będące w związku formalnym bądź nieformalnym (28%) oraz mieszkanki największych, ponadpółmilionowych miast (32%). Wśród kobiet, które mają już potomstwo, plany powiększenia rodziny częściej deklarują ankietowane mające młodsze dzieci.

TABELA 4

Niezależnie od aktualnych planów, gdyby zdecydowała się Pani na dziecko, na czyją pomoc w codziennej opiece nad nim mogłaby Pani liczyć? Czy mogłaby Pani liczyć na:	ODPOWIEDZI KOBIET W WIEKU 18–45 LAT		
	planujących potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat	planujących potomstwo w dalszej perspektywie	nieplanujących potomstwa
	w procentach		
– pomoc partnera w opiece nad dzieckiem*			
Tak	29	11	60
Nie	20	0	80
– pomoc rodziców w opiece nad dzieckiem			
Tak	29	18	52
Nie	13	6	82
– pomoc rodziców męża / partnera w opiece nad dzieckiem*			
Tak	34	14	52
Nie	17	3	80
– pomoc innych członków rodziny w opiece nad dzieckiem			
Tak	30	20	50
Nie	16	5	79
– nieodpłatną pomoc innych osób (spoza rodziny) w opiece nad dzieckiem			
Tak	31	22	47
Nie	22	11	67

* Odpowiedzi respondentek pozostających w związku (N=700)

Wprawdzie większość kobiet może liczyć na zaangażowanie rodziny w codzienną opiekę nad dzieckiem: męża/partnera (90% będących w związku), rodziców (77%), teściów/rodziców partnera (61% będących w związku), innych członków rodziny (68%), a znaczna część (38%) może liczyć na nieodpłatne wsparcie innych osób spoza rodziny, jednak te kobiety, które mogłyby spodziewać się wsparcia ze strony najbliższego otoczenia w codziennej opiece nad dziećmi, częściej planują potomstwo zarówno w krótkiej, jak i dłuższej perspektywie.

Czynniki różnicujące zamierzenia prokreacyjne są w znacznej mierze ze sobą powiązane. W celu wyodrębnienia zmiennych, które w największym stopniu wpływają na plany prokreacyjne, zastosowana została regresja logistyczna. Bardziej wnikliwej analizie poddano krótkoterminowe plany prokreacyjne kobiet będących w związku – ich zamierzenia bowiem wydają się najbardziej realne i konkretne. Wyniki analizy wskazują, że szanse na podjęcie decyzji o kolejnym dziecku maleją wraz z liczbą posiadanych dzieci. Ze względu na nieliniową zależność między wiekiem respondentek a krótkoterminowymi planami prokreacyjnymi wiek został ujęty w modelu w następujących przedziałach: 18–24 lata, 25–29 lat, 30–34 lata, 35–39 lat, z kategorią referencyjną 40–45 lat. W porównaniu z respondentkami w wieku 40–45 lat szanse kobiet mających od 25 do 29 lat na zdecydowanie się na kolejne dziecko (przy kontroli pozostałych zmiennych) są sześciokrotnie większe, a kobiet w wieku 30–34 lata – ponad czterokrotnie większe. Do czynników zwiększających szansę na decyzję o (kolejnym) dziecku należy zaliczyć wyższe wykształcenie i wsparcie ze strony innych niż partner, rodzice czy teściowie członków rodziny, np. rodzeństwa, babci, cioci. Z analiz wynika, że szanse na podjęcie decyzji o kolejnym dziecku przez absolwentki wyższych uczelni są blisko dwukrotnie większe niż przez kobiety gorzej wykształcone. Z kolei ponad dwukrotnie szanse na decyzje o (kolejnym) dziecku zwiększa zaangażowanie innych członków rodziny – rodzeństwa, babci, cioci itp. w codzienną opiekę nad dziećmi.

TABELA 5

Krótkoterminowe plany prokreacyjne kobiet w wieku 18-45 lat*	Istotność	Iloraz szans**
Liczba dzieci (kategoria referencyjna: nieposiadanie dziecka)		
1 dziecko	0,002	0,450
2 dzieci	0,000	0,057
3 dzieci i więcej	0,000	0,032
Wiek respondentki (kategoria referencyjna: 40-45 lat)		
25–29 lat	0,000	6,007
30–34 lata	0,000	4,558
Wykształcenie wyższe (kategoria referencyjna – pozostałe poziomy wykształcenia)	0,008	1,795
Pomoc innych członków rodziny niż rodzice, teściowie i partner (kategoria referencyjna – brak takiej pomocy)	0,001	2,241
Miary dopasowania modelu: R ² Coxa i Snella 0,322, R ² Nagelkerkego 0,463		

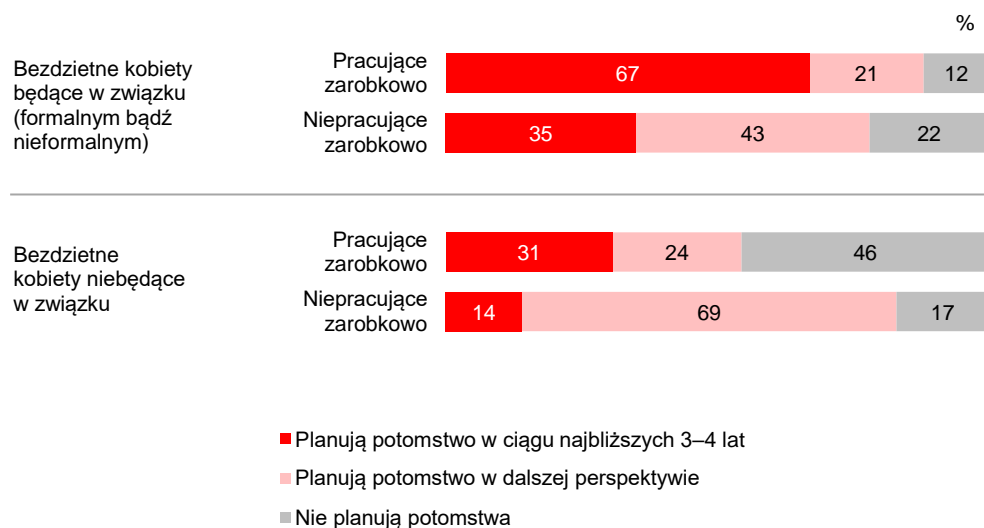
* Krótkoterminowe plany prokreacyjne (zmienna zależna) przyjmuje następujące wartości: 0 – nie planuje potomstwa w ciągu najbliższych 3–4 lat, 1 – planuje potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat. Ankietowane, które na pytanie o krótkoterminowe plany prokreacyjne udzieliły odpowiedzi: „jeszcze nie wiem”, zostały dołączone do nieplanujących

** Iloraz szans pokazuje, jak zmienia się szansa danego zdarzenia (tj. stosunek prawdopodobieństwa, że jakieś zdarzenie nastąpi, do prawdopodobieństwa, że nie nastąpi) przy zmianie zmiennej niezależnej o jednostkę (zakładając, że wartości wszystkich pozostałych zmiennych pozostają niezmiennione)

Z bardziej szczegółowych analiz wynika, że nieco inaczej wyglądają uwarunkowania zamierzeń prokreacyjnych kobiet bezdzietnych i tych, które mają dzieci. W przypadku kobiet bezdzietnych do czynników sprzyjających podejmowaniu decyzji o powiększeniu rodziny w ciągu najbliższych 3–4 lat zaliczyć należy pracę zarobkową. Bezdzietne ankietowane obecnie pracujące, niezależnie od tego, czy są w związku czy też nie, znacznie częściej niż niepracujące deklarują krótkookresowe zamierzenia prokreacyjne.

CBOS

RYS. 2. Plany prokreacyjne kobiet niemających dzieci

Z kolei w przypadku kobiet mających dzieci pewne znaczenie odgrywa wiek najmłodszego dziecka – im jest ono starsze, tym mniejsze szanse na kolejne dziecko (przy kontroli przedziałów wiekowych kobiet i liczby dzieci). Kobiety mające małe dzieci częściej deklarują zamierzenia prokreacyjne niż ich rówieśniczki mające starsze dzieci. Ponad dwie piąte (44%) kobiet w wieku 18–35 lat będących w związku, których najmłodsze dziecko ma 4 lata lub mniej, planuje jeszcze potomstwo; takie zamierzenia ma również 31% respondentek należących do tej samej grupy wiekowej mających starsze dzieci.

CBOS

RYS. 3. Plany prokreacyjne kobiet będących w związkach i mających dzieci

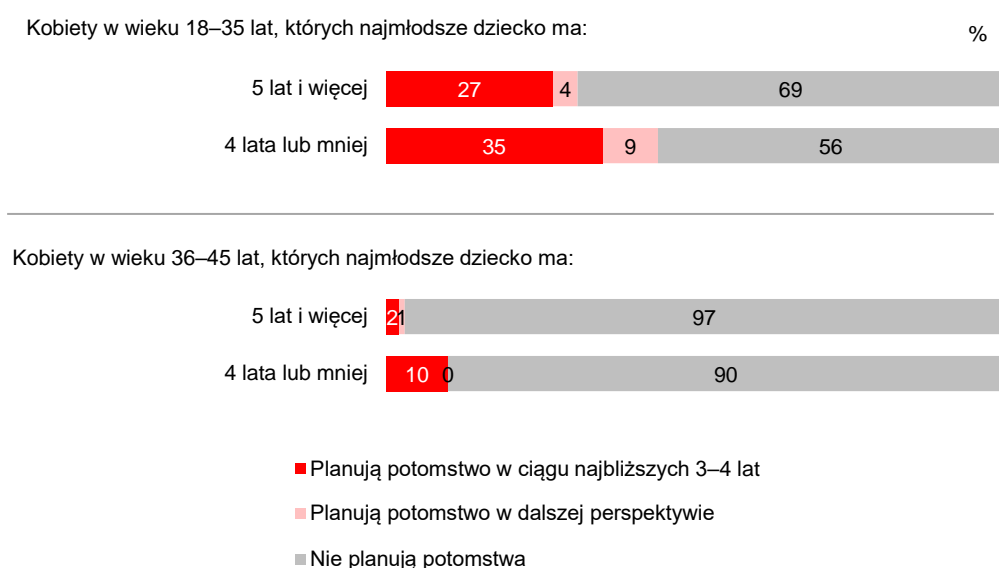

TABELA 6

Krótkoterminowe plany prokreacyjne kobiet w wieku 18–45 lat mających dzieci*	Istotność	Iloraz szans**
Liczba dzieci (kategoria referencyjna: 1 dziecko)		
2 dzieci	0,000	0,112
3 dzieci i więcej	0,000	0,045
Wiek respondentki (kategoria referencyjna: 40–45 lat)		
25–29 lat	0,000	5,336
30–34 lata	0,000	3,298
Wiek najmłodszego dziecka (w latach)	0,000	0,879
Miary dopasowania modelu: R ² Coxa i Snella 0,277 R ² Nagelkerkego 0,450		

* Krótkoterminowe plany prokreacyjne (zmienna zależna) przyjmuje następujące wartości: 0 – nie planuje potomstwa w ciągu najbliższych 3–4 lat, 1 – planuje potomstwo w ciągu najbliższych 3–4 lat. Ankietowane, które na pytanie o krótkoterminowe plany prokreacyjne udzieliły odpowiedzi: „jeszcze nie wiem”, zostały dołączone do nieplanujących

** Iloraz szans pokazuje, jak zmienia się szansa danego zdarzenia (tj. stosunek prawdopodobieństwa, że jakieś zdarzenie nastąpi, do prawdopodobieństwa, że nie nastąpi) przy zmianie zmiennej niezależnej o jednostkę (zakładając, że wartości wszystkich pozostałych zmiennych pozostają niezmiennione)

Wprowadzenie rozwiązań z zakresu polityki prorodzinnej oraz poprawa sytuacji na rynku pracy, w ostatnich czterech latach, nie przełożyły się na wyraźny wzrost deklaracji kobiet w wieku 18-45 lat dotyczących planowania potomstwa w bliżej nieokreślonej przyszłości. W krótkiej perspektywie – w ciągu najbliższych 3-4 lat – dziecko planuje co czwarta respondentka w tym wieku.

Z analiz wynika, że krótkookresowe plany prokreacyjne w znacznej mierze zależne są od liczby posiadanych dzieci oraz wieku respondentek. Zamiar powiększenia rodziny w ciągu najbliższych 3-4 lat najczęściej deklarują ankietowane w wieku 25-29 lat, a szanse na kolejne dziecko maleją wraz z liczbą posiadanych dzieci. Z kolei zamierzeniom prokreacyjnym sprzyja wyższe wykształcenie i wsparcie ze strony najbliższego otoczenia w codziennej opiece nad dzieckiem. Absolwentki wyższych uczelni oraz kobiety, które mogłyby liczyć na wsparcie rodziny w opiece nad dzieckiem, częściej niż pozostałe decydują się na (kolejne) dziecko. Warto podkreślić, że różnice między czynnikami warunkującymi postawy prokreacyjne kobiet bezdzietnych i kobiet mających już dzieci. W przypadku tych pierwszych do czynników sprzyjających krótkookresowym decyzjom prokreacyjnym należy zaliczyć pracę zarobkową, natomiast w przypadku kobiet mających już dzieci – posiadanie małego dziecka.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka